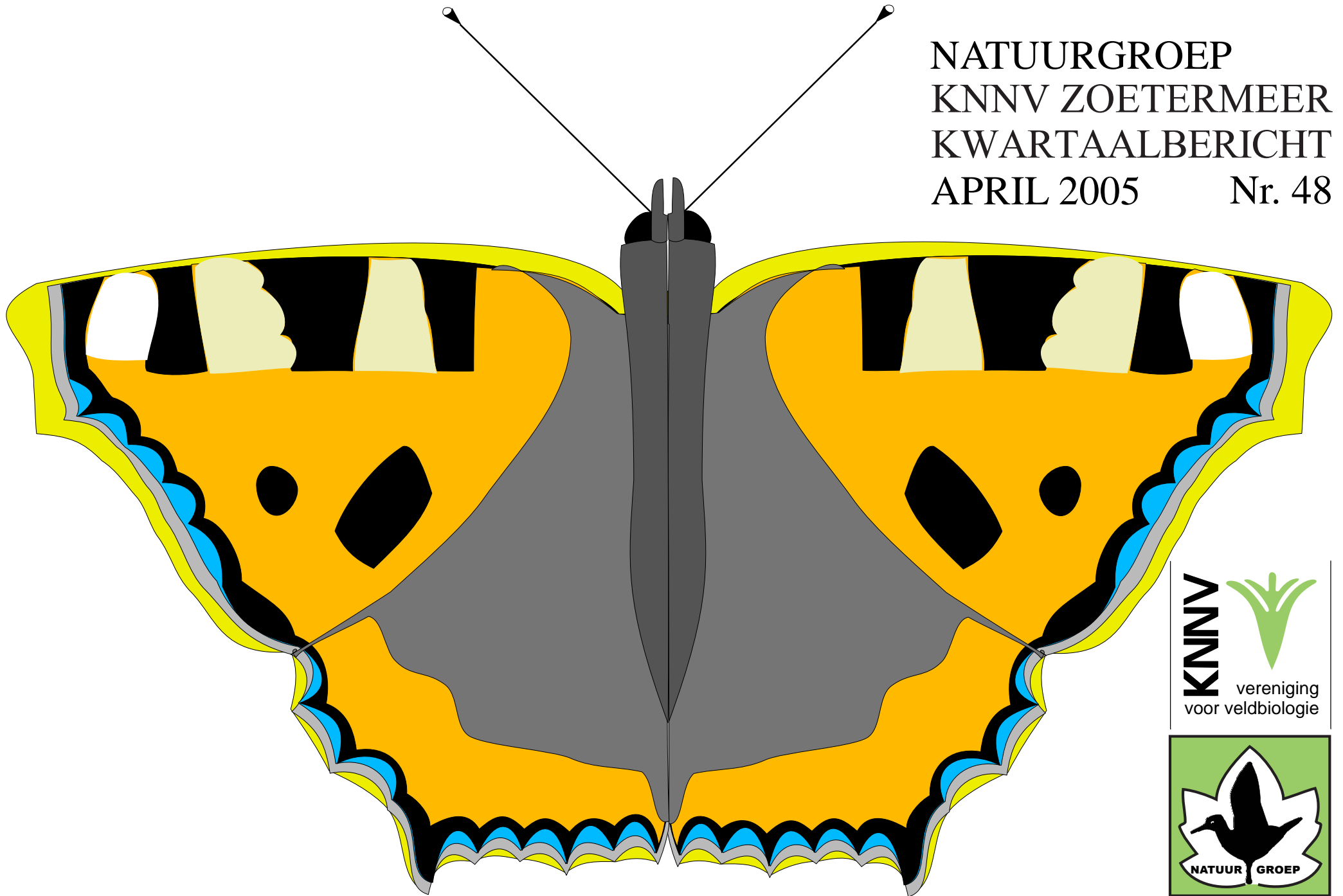

NATUURGROEP
KNNV ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
APRIL 2005   Nr. 48

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

KNNV NATUURGROEP ZOETERMEER

KWARTAALBERICHT Nr.48   april 2005

INHOUD

1. VAN DE REDACTIE	3
2. EXCURSIE KNNV DOOR PETER VAN WELY OP 24 APRIL	3
3. VERSLAG ALGEMENE LEDENVERGADERING (A.L.V.)	3
BERICHTEN UIT DE PLANTENWERKGROEP	4
4. STADSPANTEN	4
5. PROGRAMMA PLANTENWERKGROEP 2005	5
GEZIEN IN ZOETERMEER:	5
6. IJSVOGELS	5
7. WINTERWAARNEMING TJIFTJAF IN ROKKEVEEN	7
8. UIT HET VOGELDAGBOEK VAN ADRI DE GROOT	7
9. VOGELXCURSIE IN HET NOORDELIJKE PLASSENGEBIED	9
10. GEWONE OF BRUINE GROOTOORVLEERMUIS (PLECOTUS AURITUS)	9
11. SLAKKEN IN ZOETERMEER – GEWONE TUINSLAK	11
BUITEN DE VERENIGING	13
12. IMPRESSIE VAN DE NIEUWJAARSBORREL	13
13. NATUUR IN BEELD 2004, AMFIBIEËN EN VISSSEN	14
14. LANDELIJKE VLINDERDAG 2005 OP ZATERDAG 5 MAART J.L.	17
15. NOORDNATUURNIEUWS, VOORJAAR	19
16. NATUUR- EN MILIEUAGENDA ZOETERMEER	20
17. NAMEN	26
18. IK WIL OOK LID WORDEN	26
19. INDEX	26

www.knnv.nl/zoetermeer/

Inhoud laatste kwartaalbladen en complete index op alle kwartaalbladen:

<http://www.bk.tudelft.nl/urbanism/TEAM/Publications/2004/KNNV.htm>

Ook in Zoetermeer schrijft de natuur geschiedenis.

Zij zoekt haar journalisten,
want zij bestaat slechts bij de gratie van wie haar ziet.

***Doe 1x per 2 à 3 weken 2
uurtjes mee met de
plantenwerkgroep.***

***Goeie sfeer, boeiend,
leerzaam, nuttig.***

***Informatie: Evelien van den
Berg, tel: 079-3213445
(18:00-19:30)***

1. Van de redactie

De natuur is, na de nawinter van begin maart inmiddels volledig ontwaakt. En zoals gebruikelijk is "ons soort mensen" ook dit jaar weer nieuwsgierig naar spectaculaire natuurlijke verrassingen. Ons wordt wel eens gevraagd hoe de natuur er voor staat in Zoetermeer. Een vraag die niet zo simpel te beantwoorden is. Wie dit kwartaalbericht regelmatig leest krijgt al gauw de indruk dat het de Zoetermeerse natuur voor de wind gaat. Jaarlijks worden nieuwe soorten ontdekt en blijkt dat intensief speurwerk nog onontdekte natuurwaarden boven water brengt, soms zelfs letterlijk! Onze stad herbergt blijkbaar veel meer ecologische mogelijkheden dan we ooit voor mogelijk hebben gehouden!

Toch ervaart de doorsnee natuurminnende Zoetermeerder dat anders. Het lijkt er op of onze stedelijke natuur steeds meer onder druk komt te staan. Het zogenaamd "binnenstedelijk bouwen" is tegenwoordig een populair gespreksonderwerp onder politici. Tegelijkertijd is de gemeente bezig een aantal braakliggende terreinen in het hartje van onze stad te bebouwen. Is dat alles slecht voor de natuur? In z'n algemeenheid zal onze groene stad wat steniger worden is de verwachting. Binnen de in het stadsnatuurplan onderscheiden natuurtypen zal het accent enigszins verschuiven van wijk- en parkbosnatuur richting "natuur van de stenen ruimte". Misschien met iets minder soorten dan we gewend zijn, maar wel weer met kansen voor meer specifiek stedelijke soorten. Voor de Zoetermeerders die al het groen in hun wijk als natuur ervaren is dat jammer. Aan de andere kant winnen de grote groene gebieden rondom de stad steeds meer aan betekenis. Het Balijbos, een heringerichte Nieuwe Driemanspolder en de gestage ontwikkeling van het Bentwoud, allemaal gebieden waar de natuur meer armslag krijgt. Weliswaar moet je er voor de stad uit, maar hoe groter een gebied hoe gunstiger de ontwikkelingsmogelijkheden voor de natuur. En het contrast tussen stad en ommelanden zal daardoor steeds groter worden. Een ding is zeker, de natuur reageert op al die veranderingen door zich aan te passen aan de nieuwe situatie. De mens kan veel, maar de natuur onmogelijk maken gelukkig niet!

2. Excursie KNNV door Peter van Wely op 24 april

Lodewijk van Duuren

Aanvangstijd: 14.00

Startplaats: Westpunt Natuurtuin

Voor de natuur is Zoetermeer in de winterperiode een slaapstad, maar in het voorjaar bruist de stad weer van leven. Vele vogels zijn teruggekeerd uit het zuiden, voorjaarsplanten bloeien volop, hommels vliegen al rondom en aan de molshopen te zien, zijn ook de mollen weer actief.

Zelfs in een stedelijke omgeving, of misschien juist in een stad als Zoetermeer met zijn vele parken valt er heel veel te beleven. De excursie is niet gericht op één speciale dier- of plantengroep, maar alles dat we onderweg tegenkomen zal de aandacht krijgen. In het Westerpark met zijn bossen, struiken, graslanden, oevers, planten en dieren, zal zeker veel te zien zijn. Zowel loop als verrekijker kunnen daarbij van pas komen.

Dit jaar brengt de KNNV als publieksproject de landslakken onder de aandacht (zie blz. 11). Als we die tegenkomen zal er zeker ook aandacht aan besteed worden.

3. Verslag algemene ledenvergadering (A.L.V.)

Annet de Jong

Datum: 8 febr. 2005 om 20.00 uur op de Marsmanhove 2

Aanwezig: Annet de Jong (voorzitter), Tilly Kester (vice voorzitter), Taeke de Jong (secretaris), Hans Bieze (penningmeester), Peter van Wely (lid), Lodewijk van Duuren (lid). Afgemeld: Johan Vos (lid)

Agenda:

1. Opening en vaststellen agenda.

2. Mededelingen.

* Platform Groen is nu officieel opgeheven. Het kapitaal wat er nog was is verdeeld over de deelnemende verenigingen. Ook de KNNV afdeling Zoetermeer, die deelnemer was, heeft een gift in ontvangst mogen nemen.

- * Lodewijk van Duuren zal samen met Peter van Wely op zondag 24 april een excursie organiseren en tevens het kwartaalblad aanbevelen. Lodewijk zal een artikel schrijven en de lokale pers benaderen.
  - * Hans Bieze zal in het volgende kwartaalblad een lijst maken met aan te bevelen KNNV boeken. Ook wil hij de leden er nogmaals op wijzen dat als er KNNV-boeken gekocht worden dit via hem kan gaan. Je profiteert van je ledenkorting en de afdelingskas vaart er wel bij.
3. Financiële zaken
- * De kascommissie bestaat uit: Lodewijk van Duuren en Johan Vos
- Zij hebben het verslag van de penningmeester, wat op blz. 7 van Kwartaalbericht nr. 47 te vinden is, goedgekeurd.
- * Aanpassing (verhoging) contributie. Dit blijkt bij nader inzien niet nodig te zijn.
  - * Besparing d.m.v. distributie van de kwartaalbladen door leden. Peter van Wely heeft aangeboden de kwartaalbladen binnen Zoetermeer rond te fietsen.
4. Gang van zaken i.v.m. vertegenwoordiging en verplichtingen naar het Landelijk Bestuur, Gewest West en Gemeente Zoetermeer.
- * Landelijk bestuur, 1 x per jaar een zaterdag, vertegenwoordiger is Johan Vos. Dit jaar op 16 april in Delft.
  - * Gewest West, 4 x per jaar, vertegenwoordiger voor de eerst komende keer is Lodewijk van Duuren. In de loop van het jaar zullen we hiervoor een andere vertegenwoordiger moeten vinden. Afd. Zoetermeer zal te kennen geven een gewestelijke excursie te willen organiseren. * Binnen de Gemeente Zoetermeer. "Soete Aarde Overleg", 4 x per jaar, vertegenwoordiger Tilly Kester. Natuurverenigingen Zoetermeer (VWG, IVN en KNNV) en Groen Zoetermeer, vertegenwoordiger Annet de Jong.
  - * Inbreng lokale politiek. Regelmatig zal de behoefte bestaan om tijdens commissie- of raadsvergaderingen in te spreken op allerlei natuurgerelateerde onderwerpen. Besloten is dat de secretaris een brief zal schrijven aan de voorzitter van de VWG, Marcel van der Tol, om hem mede te delen dat hij ook namens de KNNV afd. Zoetermeer mag spreken, mits hij Johan Vos tevoren raadpleegt en achteraf inlicht. Taeke zal Johan polsen.
  - * Elke vertegenwoordiger levert een kort verslag in bij de redactie van het kwartaalbericht zodat dat geplaatst kan worden in het eerst te verschijnen nummer.
5. KNNV afd. Zoetermeer, Natuurgroep, Plantenwerkgroep.
- * Er zijn geen mededelingen.
6. Rondvraag en sluiting.
- * Er werd geen gebruik gemaakt van de rondvraag en om 22.00 uur werd de vergadering afgesloten.

BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP

4. Stadsplanten

Johan Vos

Fig. 1 Startavond Plantenwerkgroep

Op donderdag 10 maart kwamen de leden van de plantenwerkgroep weer voor het eerst bijeen om de wensen voor het komend floristisch seizoen met elkaar te bespreken. Hoewel er van voorjaarstemperaturen nog geen sprake was zijn de voorjaarsprikkelers in de natuur toch al duidelijk waarneembaar. Vorig jaar was een heel bijzonder jaar omdat na een lange periode van voorbereiding eindelijk de stadsplantengids van Ton Denters verscheen. Een aantal planten die in de gids worden opgevoerd komen wel in Zoetermeer voor, maar worden door ons niet of niet consequent genoteerd. Allemaal weten we dat citroenmelisse, kruipklokje en schijnpapaver in Zoetermeer in de meeste wijken algemeen voorkomt maar dat is niet terug te vinden in het aantal waarnemingen in onze databank.

Reden om aandacht te vragen voor een aantal algemeen voorkomende Zoetermeerse stadsplanten, die we niet gewend zijn op te nemen. Het verzoek is om dit jaar extra op deze soorten te letten. Uiteraard gaat

het daarbij niet om planten in tuinen die door "een speciaal op de soort gericht beheer" in stand worden gehouden. Ik ben benieuwd welke van de lijst "vergeten stadsplanten" eind 2005 in Zoetermeer het meest wordt waargenomen.

	Latijnse naam	Nederlandse naam
1.	viola tricolor cv.	hortensius tuinvioltje
2.	nepeta x faasenii	grijs kattenkruid
3.	verbena bonariensis	stijf ijzerhard
4.	campanula porscharskyana	kruipklokje
5.	campanula carpatica	karpatenklokje
6.	linaria purpurea	walstroleeuwenbek
7.	papaver sonniferum	slaapbol
8.	alcea rosea	stokroos
9.	persicaria capitata	kogelduizendknoop
10.	oreganum vulgare	wilde marjolein
11.	antirrhinum majus	grote leeuwenbek
12.	centranthus ruber	spoorbloem
13.	allium schoenoprasum	bieslook
14.	papaver atlanticum	donzige klaproos (oranje plus donzig blad)
15.	phytolacca acinosa	karmoezijbes
16.	tellima grandiflora	franjekelk
17.	alnus cordata	hartbladige els
18.	mecanopsis cambrica	schijnpapaver (geel en oranje)
19.	helianthus laetiflorus	stijve zonnebloem
20.	lobularia maritima	zilverschildzaad

Fig. 2 Vergeten stadsplanten

5. Programma plantenwerkgroep 2005

Iedereen die geïnteresseerd is in de wilde flora en een keer "de sfeer wil proeven" is uiteraard van harte welkom.

Datum	Tijdstip	Verzamelpaats
14 april	18.30 uur	Vernédepark, Bridgehome
28 april	18.30 uur	Natuurtuin, Westerpark, 't Westpunt
12 mei	19.00 uur	Buytenpark, Kraal tegenover informatiebord
26 mei	19.00 uur	Oosterheem, Olaf Palmelaan, brandweerkazerne
weekend 10 t/m 12 juni		Duinen Zuid-Kennemerland.
16 juni	19.00 uur	Rokkeveen, Balijhoeve
30 juni	19.00 uur	Buytenpark, Kraal tegenover informatiebord
14 juli	19.00 uur	Plan Wielewaal, Aa=zicht
28 juli	19.00 uur	Natuurtuin, Westerpark, 't Westpunt
11 augustus	19.00 uur	Buytenpark, Kraal tegenover informatiebord
25 augustus	19.00 uur	Buytenwegh, Muzieklaan bij winkelcentrum
8 september	19.00 uur	Stadshart, Stadhuisplein bij stadhuis
18 september	14.00 uur	Buytenpark. Kraal tegenover informatiebord

GEZIEN IN ZOETERMEER:

6. IJsvogels

Petra Post

In de winter van 2003 hebben we hem gemist, maar afgelopen winter was hij er weer. De ijsvogel, met zijn helblauwe bovenkant en oranje borst, ongetwijfeld een van de mooiste vogels. Gezeten op een tak van de gele kornoelje die uitsteekt boven het wateroppervlak, zat hij gefascineerd te speuren naar de bodem van onze vijver. Daar wemelt het van de kleine visjes. Plotseling duikt hij naar beneden, blijft enkele seconden boven het water hangen en stort zich dan in het water. Even later komt hij weer tevoorschijn met een goudvisje in zijn bek. Hij vliegt weer terug naar zijn uitkijkpost en begint zijn prooi tegen de tak dood te slaan. Dan, met een hap slikt hij de vis in, met de kop naar voren, zodat vinnen en graten niet in zijn keel kunnen blijven hangen. Een tafereel, waarvan we, hier in het Dorp, ieder jaar weer genieten. Want al jaren komen er ijsvogels in onze tuin. We boffen dit jaar, want het is een "kwakkelwinter" en er is genoeg vis in de sloten. Was het kouder geweest, dan hadden we hem waarschijnlijk gemist. Ijsvogels kunnen helemaal niet tegen kou. Vriest het meer dan vijf graden, dan gaan ze zelfs dood. Ze hebben dus niets met ijs te maken zoals veel mensen denken. Je zou zeggen, dat deze vogel door zijn felle kleur makkelijk waarneembaar is. Maar dat valt tegen.

Fig. 3 Petra's tuin

Meestal ontdekken we hem bij toeval, als hij als een blauwe flits over het water schiet. Tegen een achtergrond van water, zie je pas wat voor een uitmuntende schutkleur hij heeft. Soms laat hij ook van zich horen. Tijdens het vliegen hebben we hem "tji of tjitu" horen roepen. En ze zijn heel schuw. Als we maar even bewegen of lawaai maken, is hij al weer verdwenen. Toch is het ons gelukt nog een paar schitterende video-opnamen te maken. Deze kleine blauwe vogeltjes worden vaak gezien op takjes bij rivieren en beekjes. Maar tegenwoordig komen ze ook in de Zoetermeerse tuinen met water, met name bewegend water. Achter in onze tuin, langs een dichtbegroeide houtwal, ligt een beekje met stromend water. Dat is zijn favoriete plek. Helaas zit er dit jaar weinig vis in. Dan maar naar de vijver, dacht de ijsvogel. Daar liggen de visjes letterlijk voor het oprapen. Het water stroomt wel niet zo hard als in de beek, maar is toch regelmatig in beweging door een automatische beluchter.

Ijsvogels eten voornamelijk kleine visjes zoals voorntjes, elritsen en stekelbaarsjes. Maar vis is in de winter schaars, dus waarom niet een siervisje verschalken? Zo zijn er afgelopen jaren al heel wat goudvisjes en shibunkins in zijn bek verdwenen. Geen nood, ieder jaar komen er weer genoeg nieuwe bij! Dus als u ijsvogels in uw tuin wilt, is bewegend water, een goede "lokker". De vijver of beek moet wel maximaal een meter diep zijn, want als de ijsvogel weer met zijn prooi uit het water wil, maakt hij gebruik van de lucht die nog tussen zijn veren zit. Deze geeft hem een opwaartse druk zodat hij weer uit het water kan springen. Zorg ook voor een uitkijkpost, een paal of wat takken van bomen of struiken die boven het wateroppervlak uitsteken. Maak de omgeving compleet met wat begroeiing van klimop of ander groen en de ijsvogel heeft het helemaal naar zijn zin. We hopen, dat de ijsvogel nog vele jaren terugkomt.

Note: een deel van dit verhaal van Petra is gebruikt bij het ijsvogelartikel dat in januari in het Zoetermeer Magazine is verschenen. De familie Post heeft Zoetermeer inmiddels verlaten.

7. Winterwaarneming tjiftjaf in Rokkeveen

januari 2005

Sheila Bakker

Fig. 4 Tjiftjaf in de tuin

Foto: Sheila Bakker

Gedurende de tweede helft van januari zag de familie Bakker in de tuin in Rokkeveen regelmatig een paartje tjiftjaf verschijnen. Hoewel normaliter de tjiftjaf pas in maart uit zuid-Europa in onze streken arriveert, zijn er ook winterwaarnemingen uit ons land bekend. Overwinterende vogels worden met name in west en zuidwest Nederland waargenomen. Deze tjiftjaffen schijnen zich bij een doorsnee winter vooral in natte, dichte bosjes en struwelen op te houden en veel minder in parken en tuinen tussen de bebouwing. Tijdens strenge vorstperiodes zoeken de tjiftjaffen wel vaker de bebouwing op.

8. Uit het vogeldagboek van Adri de Groot

(september 2004- maart 2005)

Vrijdagavond 3 september: een uurtje op stap geweest, onderweg naar de fietsenmaker in Oosterheem wezen kijken. De patrijzen hebben op de bouwterreinen van deze Zoetermeerse wijk een gouden jaar beleefd, je ziet ze regelmatig in de ruige begroeiing scharrelen. Op een geheel andere plaats dan onlangs liep een klucht van acht vogels, pa, ma en zes juvenielen. Ook voor graspiepers en veldleeuweriken en kneuen zijn dergelijke bouwterreinen ideaal. Vooral het aantal veldleeuweriken was hartverwarmend. Het zijn vogels die het steeds moeilijker krijgen bij gebrek aan dergelijke wat ruige gronden. Weilanden en akkers zijn tegenwoordig zo "vlak" gemaakt dat er geen beschutte broedplekjes overblijven.

Vrijdag 29 oktober: vandaag en gisteren slechts kort op stap geweest. In de Benthuizerplas vandaag een dodaars en drie brilduikers. In het prielenbos kramsvogels en koperwieken op de bessen en op de Zoetermeerse plas zeven dodaarzen en vier tureluurs.

Dinsdag 9 november: in de namiddag naar het Bentwoud. Er worden al enkele weken velduilen gemeld, maar ik was kennelijk steeds te vroeg gaan kijken. Nu was ik mooi op tijd. Vier fraaie velduilen, waarvan eentje een duidelijker gele buik dan de andere, waren volop aan het jagen. Nu en dan werd er een (veld)muis gepakt. Soms wickten de uilen met hun gele ogen hoog de lucht in, maar meestal vlogen ze laag boven de grond. Soms gingen ze even zitten. Dat waren de momenten om ze te fotograferen al was het licht eerst te fel, zo rond half vijf was het ineens te donker. Ruigtes zoals nu in het Bentwoud zijn er veel te weinig in (het westen) van ons land. Een tijdje geleden lagen er enkele terreinen braak in het Balijbos en daar doken de zeldzame velduilen op. In Oosterheem liggen wat ruigtes en daar broedden dit jaar opvallend veel patrijzen en veldleeuweriken. En nu zijn er wat van dergelijke lage en verwilderde begroeiingen in het Bentwoud waar velduilen zich vertonen. Helaas zal ook dit gebied "gecultiveerd" worden voor recreatie en dan is de uilenpret voorbij. Maar niet alleen velduilen boden vanmiddag volop vogelplezier. Ook twee blauwe kiekendieven waren aan het jagen, op de talrijke spreuwen in het gebied. Er waren ook kramsvogels maar die trokken zich van al dat roofvogelgeweld (er waren ook twee sperwers,

twee buizerds en een handjevol torenvalken) weinig aan. De kiekken waren nog jonge vogels want hun buik was opvallend oranje. Eenmaal ving zo'n vogel een spreek, ging ermee aan de slootkant zitten maar toen een torenvlak op hem afdook, liet hij de spreek los! De kiek erachteraan maar de spreek liet zich niet voor de tweede keer kisten.

Donderdag 17 februari: nagenoeg windstil, dat betekent voor mij fietsweer. Rondje langs de Zoetermeerse plassen. Niets bijzonders gezien, maar doordat het zo stil was, hoorde je de vogels zo goed roepen en zingen. Genieten geblazen dus. Lachende groene spechten aan drie zijden van de Zoetermeerse plas. Noord-Aa, Lange Land en Broekwegkade. Hun geluid klinkt over grote afstand, zeker over het water. Oefenende brandweerlieden joegen met hoge stralen onbewust de vele smienten op de grote plas even op stang. Zoals gezegd waren de waarnemingen niet spectaculair. Benthuizerplas: een man (baltsend) en vrouw brilduiker, twee tureluurs en zes watersnippen. Noordhovense plas: een man brilduiker, een dodaars, een tureluur, Zoetermeerse plas: veertien dodaarsen en twee tureluurs. In de Meerpolder nog zes (vijf adult en een juveniel) kleine zwanen. In de Weipoort (oost) een grote zilverreiger.

Vrijdag 25 februari: het paartje ooievaars dat bij 't Geertje broedt, was vanmorgen op zoek naar eten in de tegenover de recreatieboerderij gelegen Geerpolder. De geringde vogel (aan het formaat te zien de man) liep even op de oostka en daar kon ik een paar foto's maken voordat hij zich weer bij zijn partner voegde. En zo slenterden ze steeds verder weg, hapje hier, hapje daar. Leuk om te zien. Hun rust duurde niet zo lang, want ineens verschenen er drie andere ooievaars hoog in de lucht die al cirkelend steeds dichterbij kwamen. Als een speer vlogen de Geertjevogels naar hun nest en lieten het drietal luid klepperend weten dat ze niet welkom waren. Die vlogen vervolgens door naar het noordwesten, waarna de huiseigenaren rustig naast elkaar op hun nest bleven staan.

Dinsdag 8 maart: er zaten 11 ransuilen in het Westerpark, verspreid in groepjes van 6, 3 en 2 rustig te dommelen.

Adri de Groot

Fig. 5 Ooievaar bij het Geertje

Adri de Groot

Fig. 6 Ransuil in het Westerpark

9. Vogelexcursie in het Noordelijke plassengebied

op zaterdag 26 februari

Tilly Kester

Fig. 7 Turen naar de tureluur

Na een koude maand februari was het die zaterdagochtend prachtig weer, Er stond vrijwel geen wind en een heerlijk zonnetje scheen. Om 10.00 uur waren zo'n 30 mensen komen opdagen. De Vogelwerkgroep was met 10 leden en 5 telescopen vertegenwoordigd en de rest van het gezelschap bestond uit bewoners die zowel uit de directe omgeving als uit de andere wijken afkomstig waren. Marcel van der Tol kwam als een van de laatste aanfietsen en vertelde dat hij een ijsvogel gezien had. Hanneke Hoogvliet heette ons welkom en als eerste hebben we op de brug naar de vogels in de Noordhovense plas staan kijken. De volgende vogelsoorten konden genoteerd worden: brilduiker, kuif-, tafel-, en wilde eend, meerkoeten, futen, stormmeeuw, scholekster en grauwe gans.

Vlakbij de brug aan de rand van het water ontdekten we ook een tureluur. Door de telescopen waren de vogels prachtig te zien. Net op het moment dat we verder wilden gaan, kwam een bewoner van het Swartplan aanlopen om ons te vertellen dat hij regelmatig een ijsvogel in de sloot achter zijn tuin zag. Vervolgens ben ik met twee vogelaars met hem mee naar zijn huis gelopen. Achter de woning ligt een vrij brede sloot en voor zover ik heb kunnen zien, hadden alle tuinen over de hele breedte een vlonder. Vanuit zijn tuin gezien aan de overkant stonden op de vlonder enige grote aardewerk-potten. "Als de ijsvogel een visje gevangen heeft gaat ie op de rand van de stenen pot zitten en slaat hij het visje dood tegen de pot en eet het dan op". Het beestje foerageert meestal tussen 9.00 en 10.00 uur. Het was inmiddels na tien. Ik vroeg me zelfs af of het niet dezelfde ijsvogel was die Marcel eerder gezien had. Weer terug bij de groep hoorden we dat er ook daar een ijsvogel gesignaleerd was, in het riet van de sloot naast de plas. Een prachtig beestje door de telescoop.

We liepen in groepjes verder. In de Benthuizerplas zagen we op de eilanden aalscholvers, veel kieviten en tureluurs. Andere vogels: reiger, knobbelzwaan, zwarte kraai en kauwtjes, kok- en zilvermeeuwen. Ook nijlgans en krakeenden zwommen in de plas. De watersnip, die we vorig jaar gezien hebben, ontbrak dit keer. Een week geleden was hij er nog wel, vertelde een van de leden van de. Al met al was het weer een leuke excursie. Het is een prachtig gebied, dat juist in de winter door de zon zo'n mooie goudgele glans krijgt.

10. Gewone of bruine grootoorvleermuis (*plecotus auritus*)

Johan Vos

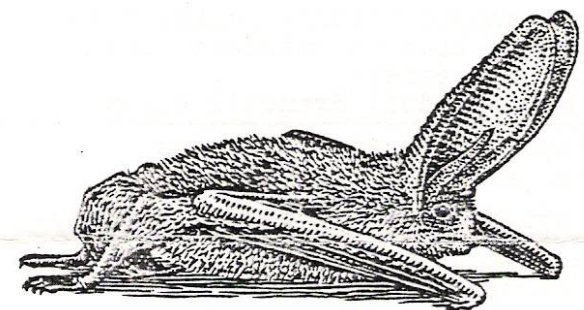

Fig. 8 Gewone grootoorvleermuis

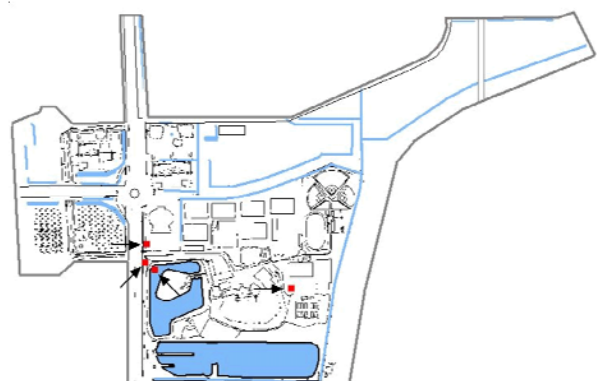

Fig. 9 Waarnemingen in het Van Tuyl-sportpark

Het natuuronderzoek in het van Tuyl-sportpark dat vorig jaar plaatsvond heeft op vleermuisgebied gezorgd voor een echte primeur voor Zoetermeer, foeragerende grootoren! Hoewel kenners al een aantal jaren de kans op deze soort als reëel inschatten, werd de gewone grootoorvleermuis nooit eerder "gehoord". Omdat grootoren relatief zwakke echolocatiegeluiden uitzenden valt het detecteren van deze soort ook niet altijd mee. Of de soort zich recentelijk in Zoetermeer heeft gevestigd of dat vrijwilligers van de vleermuiswerkgroep hem tot nu toe gemist hebben blijft dus de vraag. Al met al tijd om wat extra aandacht te schenken aan deze interessante "nieuwe aanwinst".

Naam

Het zal niemand verbazen dat grootoren hun naam te danken hebben aan de grote oren, die ruim half zo lang zijn als het lichaam (3 tot 4 cm). Ook de wetenschappelijke benaming heeft een hoog "oorgehalte". Het greekse plecotus betekent gevouwd oor, in winterslaap houdt de grootoor zijn oren onder de vleugels. De soortnaam auritus stamt van het latijnse auris (=oor) en betekent langorig. De gewone grootoor is een middelgrote soort met een spanwijdte van zo'n 25 cm. en een overwegend bruine vacht. Grootoren hebben voor vleermuizen relatief grote ogen. De gewone of bruine grootoorvleermuis heeft ook nog een tweelingbroertje, de grijze grootoorvleermuis (grijze vachtkleur) die veel zeldzamer en sterker aan menselijke voorzieningen gebonden is en tot nu toe alleen wordt waargenomen onder de grote rivieren.

Gedrag en habitat

Gewone grootoren jagen met een langzame, wendbare vlucht. Ze doen dit het liefst op beschutte plekken in bos- en parkachtig landschap, langs bosranden, in bomenlanen en door kronen van bloeiende bomen. Ook worden ze wel jagend in en om gebouwen aangetroffen. Ze ontdekken hun prooi niet alleen door echolocatie maar ook met hun ogen en door te luisteren naar prooidieren die ritselende geluiden produceren. Ook landen ze wel eens op de grond om prooidieren uit het gras op te pikken. Die prooidieren kunnen zijn: dagvlinders, langpootmuggen, kevers, vliegen, rupsen, steekmuggen enz. Grote prooiën worden meegenomen naar een speciale plek in het foerageergebied. Deze plekken zijn herkenbaar aan vleermuiskeutels en afgebeten (vlinder)vleugels. De jaaggebieden plegen zich in de buurt van de (zomer)verblijfplaatsen te bevinden. Afstanden van maximaal 3 km worden in dit verband wel genoemd. Die verblijfplaatsen kunnen zijn: onder dakpannen, op zolders, in spouwmuren, in boomholten en in nest- en vleermuiskasten.

Zeldzaamheid, status en bescherming

Gewone grootoren kunnen in heel Nederland voorkomen maar zijn nergens algemeen. In de kale polders van west en noord Nederland zijn ze zelfs zeer zeldzaam. Gewone grootoren staan bekend als standvleermuis, wat betekent dat ze graag overwinteren in de nabijheid van hun zomerverblijfplaatsen. Uit ringonderzoek bleek dat de maximale afstand tussen zomer- en winterverblijfplaats 50 km is. Als mogelijke overwinteringsplaatsen worden zowel ondergrondse ruimten, als zolders en kerktorens genoemd. De gewone grootoorvleermuis geniet stricte bescherming in het kader van de Europese habitatrichtlijn (bijlage IV) en behoort conform de conventie van Bern tot de streng beschermde diersoorten (bijlage II). Alle verblijfplaatsen van vleermuizen zijn in het kader van de Flora- en faunawet streng beschermd.

Geschiktheid van Tuijlsportpark

Gezien de hiervoor beschreven habitatvoorkeur van de soort lijkt de aanwezigheid van grootoren rond het visserseiland in het park op z'n minst verrassend te noemen. Het Van Tuyl-sportpark staat bij natuurliefhebbers nu niet bepaald in hoog aanzien vanwege de daar ontwikkelde natuurwaarden. Toch is de grootoor er drie keer waargenomen ten noordwesten van de ijsbaan en één keer langs een pad in het park (zie figuur..) Waarschijnlijk betreft het foeragerende mannetjes die in het zomerseizoen een jachtgebied bezetten van enkele hectares in de omgeving van de verblijfplaats.

Gezien het beperkt aantal waarnemingen en het feit dat er geen kolonies zijn aangetroffen is het aannemelijk dat slechts sprake is van hooguit enkele solitaire mannetjes.

Dit gegeven is een goede aanleiding om dit jaar in het van Tuijlsportpark een nieuwe poging te doen om grootoorvleermuizen te detecteren en om te proberen eventuele (zomer)verblijfplaatsen op te sporen. Dit alles om beter vorm en inhoud te kunnen geven aan de stricte bescherming die de wet voorschrijft.

11. Slakken in Zoetermeer – Gewone tuinslak

Lodewijk van Duuren

11.1. KNNV – slakkenproject

De KNNV heeft met het publieksproject 2005 onder de titel “Ogen op steeltjes” de slakken in huis gehaald. Het doel is de waardering voor slakken als tuindier te vergroten en daarnaast de verspreiding van de soorten beter in kaart te brengen. Het project wordt ondersteund door de Nederlandse Malacologische Vereniging (“weekdier-vereniging”) en de Stichting Anemoon.

Leden van de KNNV zijn in het eerste nummer van Natura van dit jaar uitvoerig ingelicht over dit project. Ook niet KNNV-leden kunnen aan dit project deelnemen; voor hen is de volgende informatie bedoeld. Er is een waarnemingsformulier + zoekkaart verschenen (zie Fig. 10) met afbeeldingen van elf vrij grote goed herkenbare landslakken. Waarnemingen kunnen met dit formulier worden doorgegeven, maar de voorkeur gaat uit naar het invullen van een formulier op de website van de KNNV (www.knnv.nl/slakken). Je kunt in het bezit komen van een dergelijke zoekkaart door aan de KNNV (Postbus 19320 3501 DH Utrecht) een envelop (A5) te sturen met een postzegel van 39 Eurocent, waarop je eigen naam en adres vermeld staat. Voor scholen is er een speciale krant over slakken gemaakt; informatie daarover is bij de KNNV te verkrijgen. Tot slot is er ook een boekje verschenen met de titel ‘Slakken in beeld’.

Op de zoekkaart staan zeven huisjesslakken (wijngaardslak, segrijnslak, gewone tuinslak, witgerande tuinslak, heesterlak, doorschijnende glasslak, boerenknoopje) en vier naaktslakken (tijgerslak of grote aardslak, wormnaaktslak, gewone of grote wegslak en de lichte aardslak). De onderstreepte soorten zijn al eens eerder in de reeks ‘Slakken in Zoetermeer’ verschenen.

Fig. 10 Zoekkaart slakken

Fig. 11 Prent met gekleurde huisjes van de tuinslak

11.2. Gewone tuinslak

Een van de soorten van de zoekkaart is een in heel Nederland en Zoetermeer algemeen voorkomende, opvallende huisjesslak (Fig. 11). Het is de gewone tuinslak (Fig. 12), die ter onderscheid van de witgerande tuinslak ook wel zwartgerande tuinslak genoemd wordt. Ik heb de soort op verscheidene plaatsen in Zoetermeer aangetroffen, vooral na een mals regenbuitje, maar ook in droge perioden hoog in de boom zittend. Waarschijnlijk zijn ze in alle kilometerhokken (vakken van 1 x 1 km, aangegeven op de Topografische kaart) in en rond Zoetermeer te vinden.

De vrolijk gekleurde huisjes met de donkere kleurbanden zijn een aanwinst voor de tuin, hoewel sommigen daar anders over denken. Ook andere dieren stellen de tuinslakken zeer op prijs, niet uit esthetisch oogpunt, maar als voedselbron. Als er in de tuin een plek is waar zanglijsters de huisjes stuk kunnen slaan, zult je bij deze lijstersmidse geregeld de schelpresten van de tuinslakken kunnen vinden. De slakken staan ook vaak op het menu van egels en spitsmuisjes.

In Zoetermeer zijn ook exemplaren met een witgerande mondopening gevonden op het terrein naast het Woonhart op een puinstort. Of we hier met zekerheid te maken hebben met de witgerande tuinslak

(*cepaea hortensis*) is niet te zeggen, want bij uitzondering hebben ook de huisjes van de gewone tuinslak lichtgekleurde randen. Alleen anatomisch onderzoek kan die zekerheid geven, waarbij vooral de doorsnede van de liefdespijl uitsluitel geeft.

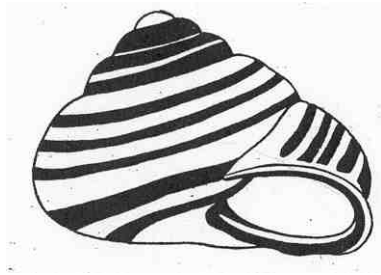

Fig. 12 Exemplaar van de Gewone tuinslak met vijf banden

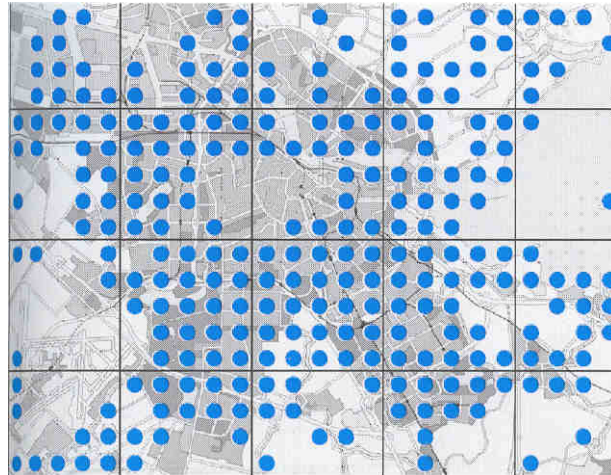

Fig. 13 Verspreiding Gewone tuinslak in Amsterdam

11.3. Bandering

In 1931 verscheen in het tijdschrift *De Levende Natuur* een artikel in het Zuid-Afrikaans van de auteur Eloff over de variabiliteit van tuinslakken aan de hand van kleurbanden. Op het huisje van de tuinslak bevinden zich normaliter 5 donkere kleurbanden. Een of meer van de kleurbanden kunnen ontbreken. Om aan te geven welke kleurbanden ontbreken, heeft men een code, een bandformule bedacht. De nummering geschiedt op de eerste winding van boven naar beneden, waarbij de middelste band de naad gaat volgen (Fig. 12). Een exemplaar met alle aanwezige banden krijgt de code/formule 12345, maar als de laatste/onderste band ontbreekt de code 12340. De auteur onderzocht de code van circa 1500 exemplaren uit Meijendel en kwam tot het volgende statistische overzicht:

Bandformule	Aantal exemplaren
12345	534
00300	373
00000	52
12340	32
12300	7
12045	4
Overige	16

Fig. 14 Het voorkomen van verschillende banderingsvormen bij de tuinslak

Het schijnt overigens zo te zijn dat bepaalde formules alleen bij *cepaea nemoralis* (bijv. 00345) of alleen bij *cepaea hortensis* (bijv. 10305) voorkomen. De formules 00300 schijnt vooral bij *cepaea nemoralis* en uiterst zelden bij *cepaea hortensis* voor te komen.

Misschien is het nog eens een aardig idee om de Zoetermeerse populatie ook op bandformules uit te zoeken.

11.4. Naamgeving

Cepaea is een Latijnse transscriptie van het Griekse *kèpaios* (van *kèpos* = tuin), dat in tuinen gekweekt betekent. Dit "gekweekt" moet voor de soorten van het geslacht *cepaea* opgevat worden als: in tuinen voorkomend. Tuinslakken komen inderdaad veel in tuinen voor, waarbij de gewone tuinslak de meest algemene is. Beide soorten zijn echter niet tot tuinen beperkt, maar komen ook in bossen, struikgewas, hekken, graslanden en duinen voor. De soortnamen *hortensis* = "in tuinen voorkomend" (van Lat. *hortus*:

tuin) en nemoralis = "in bossen voorkomend" (van Lat. nemus :bos) zijn als onderscheidende naam niet goed gekozen.

Een beter onderscheidend kenmerk is de kleur van de mondrand die bij de Gewone tuinslak vrijwel altijd donker gekleurd is en bij de Witgerande tuinslak altijd wit is.

11.5. Bronnen

G. Eloff, 1931. Variabiliteitsonderzoek op die landslak. *Cepaea* (*Helix*) *nemoralis* Linné. *De Levende Natuur*, afl. 12, 381-386.

Marijke van Damme-Jongsten, 2005. KNNV-publieksproject 2005 zet slakken op de kaart. *Ogen op steeltjes*. *Natura* jrg 102 (1), 16-18.

BUITEN DE VERENIGING

12. Impressie van de nieuwjaarsborrel

13 januari j.l.

Annet de Jong

Fig. 15 Annet de Jong en Tilly Kester presenteren de Plantenwerkgroep

Op 13 januari was het dan zover. De Zoetermeerse natuurverenigingen, Vogelwerkgroep, IVN en KNNV boden hun leden een gezamenlijke nieuwjaarsreceptie aan. Het doel was elkaar op een informele manier beter te leren kennen met als mogelijk gevolg dat we gemakkelijker naar elkaar toestappen en elkaar ondersteunen waar het de lokale natuur betreft. Het nieuw opgeknapte Vrije Tijdscentrum aan de Voorweg was groot genoeg en bleek een voor dit doel gezellige locatie te zijn. Gezien de opkomst, op het hoogtepunt van de avond waren er ruim 50 personen aanwezig, kunnen de organisatoren tevreden zijn.

Halverwege de avond gaven de drie verenigingen een korte presentatie van hun activiteiten. Als eerste nam Marcel van der Tol van de Vogelwerkgroep het woord. Samenwerken en daar waar nodig elkaar aanvullen is een groot goed en daar is nu een begin mee gemaakt, lijkt het. Marcel sprak de hoop uit dat er in de toekomst ooit één gezamenlijke sterke Zoetermeerse natuurvereniging gevormd zou gaan worden.

Fig. 16 Taeke de Jong

Fig. 17 Het IVN organiseert een quiz

Taeke de Jong, die namens de KNNV sprak, benadrukte dat iedere vereniging, hoe groot of klein ook, zijn eigen specialiteit en kracht heeft. Hij drukte ons nadrukkelijk op het hart dat we daar met elkaar ook gebruik van moeten maken. Agnes van der Linden van het IVN sloot de rij sprekers af met een quiz. Wist u overigens dat de Zoetermeerse IVN-afdeling al ruim 25 jaar bestaat en er eerder was dan het Westpunt? Het doel van deze borrel was elkaar beter te leren kennen en gezien de vele geanimeerde gesprekken kunnen we wel stellen dat dat doel bereikt is. Een initiatief dat zeker voor herhaling vatbaar is.

13. Natuur in Beeld 2004, amfibieën en vissen

13.1. Visseninformatie-avond in Bridgehome op 19 januari j.l.

Johan Vos

Fig. 18 Marco Kraal in gesprek

Nadat Maaike Kentie de avond had ingeleid door de bedoelingen van het waterplan nog eens uit te leggen startte Marco Kraal, bioloog, visliefhebber en -deskundige, om 20.15 uur precies zijn rondleiding in de Nederlandse onderwaternatuur. Voor de verandering was de zaal dit keer voor een groot deel gevuld met vissers die deze avond in de plaatselijke krant aangekondigd hadden gezien. Op twee leden van de vogelwerkgroep na, was de belangstelling uit de hoek van de natuurverenigingen minimaal.

Over de visstand in de Nederlandse wateren kan gemeld worden dat die zich de laatste decennia gunstig ontwikkeld heeft. In de jaren '60 was veel water ecologisch dood en vissterfte was aan de orde van de dag. Sindsdien is de kwaliteit van het oppervlaktewater enorm verbeterd. De wet verontreiniging oppervlaktewater en de vele rioolwaterzuiveringsinstallaties die in de loop der jaren gebouwd zijn, zijn daar debet aan. Tegenwoordig komen van de 254 zoetwatervissoorten in Europa er weer 50 in Nederland voor. Fosfaatverwijdering heeft een enorm (positief) effect op de visstand. Van fosfaatrijk water is bekend dat de snoekstand instort. Snoeken (*esox lucius*) eten elkaar op, de brasem (*abramis brama*) neemt daardoor toe en vertroebelt het water door in de bodem te wroeten.

De snoekbaars (*stizostedion lucioperca*) neemt in dat soort situaties de rol van de snoek over. Aan het verwijderen van fosfaat wordt gewerkt. Wel zijn er nog veel problemen door de aanwezigheid van fysieke barrières (stuwen, waterkrachtcentrales e.d.) in de rivieren. Met name de paling is daar het slachtoffer van

geworden. Volgens Marco sterft de paling (*anguilla anguilla*) uit in West-Europa, in vergelijking met 1950 hebben we nu nog maar 1% van de hoeveelheid paling van toen over! Andere maatregelen die de visstand hebben verbeterd zijn het aanleggen van natuurvriendelijke oevers, dat een gevarieerde visstand bevordert. Een nieuwkomer in de Nederlandse wateren is de visetende roofblei (*aspius aspius*), die uit de Donau afkomstig is. De kleine modderkruiper (*cobitis taenia*) komt algemeen voor in de polders van laag-Nederland en de rivierdonderpad (*cottus gobio*) tref je algemeen aan op een waterbodembodem van stenen, de Diemerzeedijk is hiervan een goed voorbeeld. Ook meervallen zijn tegenwoordig weer volop aanwezig in de rivieren.

En dan de visser zelf. Volgens het NIPO zijn er zo'n 2 miljoen sportvissers in Nederland waarvan 500.000 jongeren! Vroeger was het gebruikelijk dat de OVB (Organisatie ter verbetering van de binnenvisserij) vis uitzette in Nederlandse wateren. Tegenwoordig gebeurt dat nauwelijks meer, met uitzondering van de spiegelkarper. Onderzoek in Amsterdam heeft aangetoond dat het uitzetten van vis nauwelijks effect heeft op de visstand en dat het verbeteren van de waterkwaliteit veel effectiever is. Ook een sportvisser is gebaat bij een goede waterkwaliteit die mogelijkheden biedt voor een goede visstand. Factoren als water- en oeverplanten, doorzicht, zuurstof, zuurgraad, bodemsoort, diepte, oevervorm en de hoeveelheid voedingsstoffen zijn daarbij bepalend.

In Nederland onderscheiden we een aantal viswatertypen waarvan het **brasem-snoekbaarstype** volgens Marco kenmerkend is voor laag Nederland. Het gaat om een watertype dat bekend is om de jaarlijkse, seizoensgebonden of permanente groen- en blauwalgenbloei. De gemiddelde zichtdiepte van mei tot en met september varieert van 0,1 tot 0,4 m. Onderwater- en drijfbladplanten zijn er niet. In de oeverzone is meestal een schaarse rietzone aanwezig. De ontwikkeling van plantaardig en dierlijk plankton is groot. Kenmerkende vissen zijn brasem, karper, pos en snoekbaars.

In kwalitatief oogpunt daarop volgend is het **blankvoorn-brasemtype** dat steeds algemener wordt in Nederland. Het betreft wateren die bekend zijn door massale bloei van groenalgen van juni tot en met oktober en door incidentele blauwalgenbloei. De gemiddelde zichtdiepte in de periode april tot oktober varieert van 0,4 tot 0,6 m. Hogere waterplanten in de vorm van bovenwater (riet) en drijfbladplanten (waterlelie en gele plomp) beslaan tot 25% van het wateroppervlak. Kenmerkende vissen zijn blankvoorn, brasem en baars.

In kwalitatief oogpunt daar weer op volgend is het **snoek-blankvoorntype**. Het betreft wateren met zichtdiepten in de periode april tot oktober van 0,4 tot 0,7 m. Dit is een gevolg van groenalgenbloei. Waterplanten in de vorm van bovenwater- (riet, lisdodde, gele lis) en drijfbladplanten (waterlelie, gele plomp) beslaan tot circa 50% van het wateroppervlak. Kenmerkende vissen zijn snoek, blankvoorn, baars, kolblei en paling.

Kwalitatief bovenaan staat het **ruisvoorn-snoektype** dat door velen als meest gunstig viswatertype wordt gezien; volgens Marco is dit type echter helemaal niet zo gewenst en zouden we beter kunnen streven naar het snoek-blankvoorntype. Wateren van het ruisvoorn-snoektype hebben het hele jaar helder water met een zichtdiepte van meer dan 1 meter. Er treedt geen algenbloei op. Tezamen met de bovenwater- (riet, lisdodde, gele lis) beslaan de onderwaterplanten (fonteinkruiden, waterpest, hoornblad) doorgaans meer dan 50% van het wateroppervlak. Kenmerkende vissen zijn snoek, baars, ruisvoorn, zeelt, blankvoorn en paling.

De Europese Kaderrichtlijn Water, die sinds 2000 van kracht is, schrijft o.a. een (G)oede (E)cologische (T)oestand van het oppervlaktewater voor met als gevolg een goede visstand. Vervolgens kwam ook de intrinsieke waarde van vissen nog even aan de orde. Vissen voelen pijn, maar zijn zich daar niet van bewust, dus lijden niet, is de gedachte. Verder brak Marco heel uitdrukkelijk een lans voor de karper (*cyprinus carpio*), die hij als zeer intelligent heeft leren waarderen. Sommige vissers hebben een vaste band met "hun eigen" karper. Ze vissen deze keer op keer op, waarop de karper zich rustig houdt omdat hij "weet" dat hij weer wordt losgelaten.

Marco besloot door de vissers erop te wijzen dat ze zelf ook een onderdeel zijn van de natuur. De beste strategie om vissers in hun gedrag te beïnvloeden is aantrekkelijke visgebieden open te stellen, duidelijke regels te stellen en die dan vervolgens ook te handhaven.

Mijns inziens een erg boeiende avond waarvan gezegd kan worden dat alle weggebleven natuurliefhebbers ongelijk hebben gekregen.

13.2. Amfibieëninformatieavond in Meerzicht

woensdag 16 februari j.l.

Johan Vos

Fig. 19 Luuc Bauer aan het woord

Ook deze avond stond geheel in het teken van "Natuur in Beeld". Luuc Bauer, natuurliefhebber, amfibieëndeskundige en Zoetermeerder introduceerde ons in de wonderbaarlijke wereld van de amfibieën. Uiteraard stonden deze avond de 5 in Zoetermeer voorkomende soorten centraal. Het seizoen volgend kwam eerst de bruine kikker (*rana temporaria*) aan bod. De bruine kikker komt in Zoetermeer algemeen voor en vanaf eind februari zijn de eerste legsels waarneembaar. Bruine kikkers zijn landkikkers waarvan in Europa 7 nauwverwante soorten bestaan. De bruine kikker heeft inwendige kwaakblazen en wordt ook wel hooi- of graskikker genoemd. "De kikker die je aantroft tijdens het hooien". Iets later in het jaar verschijnt de gewone pad (*bufo bufo*).

Wie kent deze donkere, wrattige verschijning met zijn goudkleurige ogen uit de sprookjesboeken nu niet? Van de gewone pad kan gezegd worden dat die, zeker in deze streken een stedelijk voorkeur heeft. De groene pad (*bufo viridis*) komt op droge zandgronden voor, tot vlak bij de Nederlandse grens en geldt als verwante soort.

In laag Nederland kennen we de rugstreppad (*bufo calamita*) die qua uiterlijk tussen de gewone en de groene pad in staat. Rugstreppaden zijn zeldzaam in Zoetermeer en worden sinds een paar jaar in de omgeving van de Benthuizerplas waargenomen. Het is een echte pioniersoort die de gewoonte heeft zich in te graven en goed gedijt op en in nog onbegroeide zandige grond. Ze kunnen als verstekeling bij zandtransporten meereizen en zo snel nieuwe gebieden koloniseren. Wat ook wel beweerd wordt is dat via vogelpoten eieren worden getransplanteerd naar nieuwe poeltjes of vijvertjes. En dan nog iets over het verschil tussen de larven. Dikkopjes (van de padden) zijn zwart en de kikkervisjes zijn bruin van kleur. De dikkopjes van de rugstreppad komen iets later in het seizoen tot ontwikkeling dan die van de gewone pad. Het gevolg is dat de rugstreppaddikkopjes op een bepaald tijdstip in het voorjaar kleiner zijn dan die van de gewone pad.

De kleine watersalamander (*triturus vulgaris*) komt in maart het water in. De mannetjes dragen een doorlopende rugvin met puntjes erop. De vrouwtjes zetten hun eieren een voor een af op bladeren van onderwaterplanten zoals grof hoornblad en smalle waterpest. De soort komt in Zoetermeer algemeen voor en een kleine tuinvijver (van zo'n 1 meter diep) is al voldoende als leefplek.

Nauw verwant met de kleine watersalamander is de draadstaart- of zwemvoetsalamander (*triturus helveticus*) die zuidelijker thuishoort. Luc vertelde dat deze soort (zonder rugkam) vroeger bij Den Haag voorkwam, bij mijn weten in hij nooit in Zoetermeer gezien.

En dan de water- of groene kikkers. Er bestaan twee nauw verwante soorten en een bastaard. De grote groene of meerkikker (*rana ridibunda*) prefereert de grotere wateren, plassen of vijvers. Deze soort komt algemeen voor in de polders rondom en in Zoetermeer.

Voor de kleine groene of poelkikker/venkikker (*rana lessonae*) moet je aan de binnenduinstrand en in de Brabantse vennen zijn. De gewone groene of middelste groene kikker (*rana klepton esculenta*) is zeer algemeen voorkomend en kent nogal wat variatie in kenmerken. Deze bastaard kan zich niet zelfstandig voortplanten, maar heeft daar of de meerkikker, of de poelkikker voor nodig. Om de (onder)soorten op naam te brengen zijn het geluid en de graafknobbel cruciaal. Gezien de complexiteit van de drie groene kikkers wordt vaak gesproken van het groene kikkercomplex. Van de kleur groen kan nog gezegd worden dat die zich pas later in het jaar manifesteert. De groene kikker komt vaak bruin uit de overwintering.

Een geslaagde avond als voorbereiding voor een heel nieuw jaar amfibieën waarnemen. Als dank voor deze bijdrage kreeg Luc een officieel RAVON-schepnet cadeau.

14. Landelijke vlinderdag 2005 op zaterdag 5 maart j.l.

Johan Vos

Het thema van de vlinderdag was "verschijnen en verdwijnen" In de diverse bijdragen werd ingegaan op bedreigde soorten en wat zij nodig hebben om te kunnen overleven in ons land. Ook succesverhalen over soorten die zich sinds kort hier gevestigd en uitgebreid hebben werden verteld. Uiteraard ontbraken ook dit keer de prachtige vlinder- en libellenfilms van Annet van Berkel niet op het programma. En traditiegetrouw werd weer een dringend beroep gedaan op de zaal om toch vooral mee te doen met de diverse activiteiten van de Vlinderstichting.

Fig. 20 Johan Vos ook landelijk actief

Nieuw dit jaar was de winterse sfeer die de vlinderdag parten speelde. Vooral het noorden van het land lag nog bedolven onder een dik pak sneeuw wat de reis naar Ede er niet bepaald makkelijker op had gemaakt. Tijdens de opening was de zaal dan ook nog maar voor de helft gevuld. Overigens kan ik melden dat Els en Ben Prins (uit Drente) wel tijdig aanwezig waren. Omdat ook ik later dan geplanned aankwam heb ik een deel van de inleiding van de voorzitter moeten missen. Wel kan ik nog doorgeven dat "Butterfly Conservation Europe" is opgericht, dat er een sterk groeiende belangstelling voor nachtvlinders valt te constateren, dat de kleine heivlinder en

donkere waterjuffer uit Nederland verdwijnen en dat actuele verspreidingsgegevens op de website: www.vlinderstichting.nl zijn te vinden.

Het goede nieuws werd ons in een prachtige film getoond. Een aantal nieuwe vestigingen van uitgestorven of jaren niet meer waargenomen soorten, werd in 2004 gemeld. Vooral de Sint Pietersberg scoorde goed op dit punt. Voorbeelden: veldparelmoervlinder, boswitje, klaverblauwtje, keizermantel, purperstreepparelmoervlinder en iepenpage.

Het slechte nieuws kwam van Kars Veling die zich speciaal voor deze bijdrage in stemmig zwart had gestoken. Het aantal soorten is in 50 jaar van 70 (in 1940) tot 52 (in 1990) afgenomen. Sinds 1990 is de situatie gestabiliseerd. Uitgestorven soorten en het tijdstip dat en de plaats waar ze voor het laatst zijn gezien werden ons één voor één gepresenteerd. Dit alles resulteerde in de behoefte van Kars om de plaatsen waar deze soorten voor het laatst zijn waargenomen nog eens nauwkeurig uit te kammen. Bij de vlinderstichting spreekt men wat deze inspanning betreft van de "inhaalslag". Als voorbeeld van een tot de verbeelding sprekende actie kwam de zoektocht naar de iepenpage in Heerlen uitgebreid aan bod. 100 iepen werden daar op hun geschiktheid voor deze soort geselecteerd en uiteindelijk werd zelfs een hoogwerker ingezet om de eitjes in de boomkruinen op te sporen, echter zonder resultaat. Ook het constateren van de afwezigheid van de soort is van groot belang! Kars eindigde met een oproep om mee te doen met de inhaalslag want wie is nu niet gecharmeerd van een heerlijk dagje uit! Michiel Wallis de Vries ging in op het soortenbeleid dat resulteert in het produceren van allerlei soortbeschermingsplannen.

Voorbeelden: Beschermingsplan grote vuurvlieder (2000 - 2004), veldparelmoervlieder (2001 - 2005), groene glazenmaker (2002 - 2006) enz. Concluderend: beschermingsplannen werken! Essentieel zijn: voldoende draagvlak en kennis, samenwerking en geld.

Uit Engeland sprak Richard Fox over de situatie in dat land, die op een helebloeel punten goed vergelijkbaar is met die in Nederland.

Specialisten nemen in aantal af, generalisten toe (toename populatieniveaus) Dag- en nachtvlinders doen het veel slechter dan vogels en wilde planten.

Afname van soorten als sleedoornpage en hooibeestje (60% in 25 jaar). Soorten die in Engeland steeds vaker overwinteren zijn: atalanta en oranje lucernevlieder. Soorten die Engeland koloniseren: landkaartje en kleine parelmoervlieder. Soorten die zich sterk uitbreiden naar het noorden: gehakkelde aurelia, zwartsprietdikkopje, dagpauwoog e.d.

Engeland kent een lange traditie van vlinders waarnemen. De oudste waarnemingen stammen uit 1690, de databank bevat 3,9 miljoen waarnemingen en er bestaan twee vlinderatlassen. De eerste van 1984 en de nieuwste van 2001.

Dries Gorissen uit Vlaanderen ging in op de vraag of de kleine parelmoervlieder Belgisch Limburg heroverft. De kleine parelmoervlieder staat bekend als steppe- en pionierssoort die vroeger nog verspreid over heel Vlaanderen in akkers voorkwam. Na 1991 was het voorkomen echter beperkt tot de kuststreek van Vlaanderen (nog maar 191 waarnemingen). De dramatische achteruitgang wordt o.a. geweten aan de gewijzigde landbouwpraktijk. In 2004 echter werd de soort plotseling 120 keer ..... in de provincie Limburg waargenomen, gelegen 220 km van de kust landinwaarts en 35 km van Plombière, een andere vindplaats in België. Of de soort deze afstanden op eigen kracht kan overbruggen is moeilijk te zeggen. Ook in Nederland (in Posterholt in een hamsterakker) is deze soort recentelijk waargenomen!

Jan-Dirk Kievit, tegenwoordig werkzaam bij de provincie Utrecht, ging uitgebreid in op herstel en bescherming van de groene glazenmaker. Het voorkomen van deze prachtige libel is gekoppeld aan het voorkomen van de krabbescheer. Door eutrofiëring (ammonia) heeft deze plantensoort het moeilijk in agrarisch laag Nederland. Ook het grootschalig machinaal schonen van de sloten is funest voor krabbescheervegetaties. Er is inmiddels een aantal herstelprojecten, o.a. in de Krimpenerwaard en rond de Reeuwijkse plassen in uitvoering.

Na de lunch lichtte Victor Mensing de mogelijkheid toe om waarnemingen direct via de website van de Vlinderstichting "landkaartje", door te geven. Deze mogelijkheid bestaat sinds eind juli 2004 en de procedure is heel simpel. Via een aanmeldingsformulier krijg je een inlogcode plus wachtwoord en vervolgens kan iedere waarneming door de waarnemer online aangeleverd worden.

Vervolgens kwamen de nachtvlinders aan bod via een bijdrage van Dick Groenendijk. Om bestrijding en bescherming te combineren valt niet altijd mee. Een aardig voorbeeld hiervan is de jaarlijks terugkerende behoefte om de eikenprocessierups te bestrijden. Op de eik leven 450 soorten die wat hun voortbestaan betreft aangewezen zijn op de eik. De Flora- en faunawet gaat uit van de zorgplicht voor in het wild levende diersoorten. Zo vormt de op eiken levende kleine wintervlieder het basisvoedsel voor vinken en is de bruine eikenpage een te beschermen soort. De vlinderstichting biedt hulp door het produceren van beheerkaarten voor een bepaald gebied, zodat rekening gehouden kan worden met aanwezige te beschermen soorten.

En dan de **Nationale Nachtvlieder Nacht** die, naar Engels voorbeeld op vrijdagavond/nacht **1 juli 2005** georganiseerd wordt. Gedurende deze tijd van het jaar vliegen de meeste nachtvlinders en het overal in Nederland tegelijkertijd waarnemen maakt de waarnemingen goed interpreteerbaar. Overal in het land zullen deze nachtvlinderopstellingen (met lamp) staan en zullen nachtvlinderexcursies worden georganiseerd. De bedoeling van de actie is om grote groepen geïnteresseerden in contact te laten komen met nachtvlinders.

Note: in Zoetermeer is het mogelijk onder begeleiding op 1 juli naar nachtvlinders te gaan kijken. Plek: 't Westpunt, vanaf 1/2 uur na zonsondergang.

En dan Geert de Vries die inging op hoe je als vlinderaar met libellen begint. Gewoon goed kijken dus. De vrouwtjes laat je eerst maar even zitten, je begint met de mannetjes. Als je die kent kijk je tijdens de paring gewoon welk vrouwtje er bij hoort. Verder zijn er eenvoudige criteria: de echte libellen zijn gelijkvleugelig of

ongelijkvleugelig en er zijn maar een paar families. daarnaast kun je veel afleiden van de kalender en de omgeving. Helaas werd Geert getroffen door projectorproblemen wat hem dwong om zijn boeiend betoog voortijdig te staken. Erg jammer!

En dan de Wie-kent-quiz. Zoals gebruikelijk weer een aantal dia's (13 dit keer) met voor een amateur zoals ik nauwelijks te herkennen vlinder-/libellensoorten. De gemiddelde score van de zaal lag dit jaar op 5 goed, ik had er 3 goed. En de winnaar was ..... Els Prins met 12 goed! Bravo Els, we zijn trots op je!

Na het uitreiken van de gouden vlinders aan mensen die zich het afgelopen jaar op vlindergebied bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt werd de dag afgesloten met een prachtige film die het kamperen tussen de pasja's in beeld bracht. Pasja's zijn de grootste dagvlinders van Europa die leven van rottend fruit. Deze tropische verschijningen vliegen zo rond half augustus in Zuid-Europa rond en de film (van Anette van Berkel) was opgenomen in Catalonië.

Zoals gebruikelijk weer een informatieve dag die het verlangen naar een prachtig voorjaar enorm aanwakkert!

15. Noordnatuurnieuws, voorjaar

Marianne Ketting

Lieve lezertjes,

Ter Wisch heeft een vreemde winter achter de rug. Witte wieven waarden rond en zaaiden onheil. De mensen hoestten en snotterden. De schaapskudde die al sinds jaar en dag bij de rietvelden graasde en waarvan we alle schapen persoonlijk kenden, werd afgeslacht door twee loslopende honden. Het grijze paardje van de burens kreeg koliek en onze mooiste kip Truus is op een middag zomaar dood omgevallen. De andere twee, Muts en Miép, scharrelden onaangedaan rond haar lijk. Pas toen Truus ter aarde was besteld raakten ze van streek: ze voelden zich slecht op hun gemak zonder aanvoerster.

Na maanden halfzachte druilerigheid werd het begin maart echt winter. Sneeuw! Na de eerste vlokken renden we de tuin in om met ons nieuwe speeltje, de digitale camera, sfeerplaatjes te knippen. Om die eerste foto's van ietwat wit bepoederd struweel moeten we achteraf lachen. Want de nacht daarop werd het pas echt menens. Woensdagochtend bij het openschuiven van de gordijnen ontwaarden we een stille witte wereld. Peter moest zich een weg graven naar het kippenhok om de dames daar van voer te voorzien. Die durfden zelf hun hok niet meer uit nadat ze kopje onder waren gegaan in de sneeuw. Ook mussen en merels zochten toevlucht in het kippenhok en installeerden zich comfortabel in het nachthok. En het blééf sneeuwen, tot boven laarshoogte. In een wintersportland stelt dat niks voor, maar Groningen was ontregeld. De post liet verstek gaan, scholen bleven dicht, het verkeer lag stil. Er viel een zwerm kramsvogels neer op de cotoneasters tegen de gevel. Diezelfde vogels waren we in de weken daarvoor al tegengekomen in het Sellingerbos en later dichterbij huis op de akkers. Ze waren toen schuw en niet te benaderen. Nu zaten ze ineens voor het raam naar binnen te gluren! In anderhalve dag aten ze alle bessen op die nog boven de sneeuw uitstaken en vertrokken toen weer, allemaal tegelijk. Op een na, die we na de dooi met de pootjes omhoog onder hun slaapplaats in de grote spar vonden. Weer een begrafenis.

Fig. 21 Winter in de achtertuin

Fig. 22 Kramsvogel gluurt naar binnen

Het was topdrukte rond de vogelvoerpotjes, die we omdat het voerhuis onbereikbaar was tegen het huis hadden gehangen. Daarbij dook dan geregeld een sperwer op, geniepig laag over de grond scherend als een Stealth-bommenwerper. Dan schoten de zangvogeltjes in paniek de heg in; maar de sperwer dook ze daar zonder pardon achterna en plukte er dagelijks een mus uit.

Van donderdag op vrijdag beleefden we een nieuw kouderecord: – 22,4°C!!! De planten die toegedekt lagen onder de sneeuw overleefden dat wonderwel. In de week daarop, na de dooi, kwam er van alles vrolijk bloeiend onder de sneeuw vandaan. Helleborussen, sneeuwkllokjes, krokussen die door de sneeuw beschermd waren gebleven tegen gretig grazende fazanten Maar struiken die met hun bladeren boven de sneeuw hadden uitgestoken bleken van groenblijvers ineens veranderd in bruinworders. Met het inzetten van de dooi was het ineens lente. Die kondigt zich in Oost-Groningen vooral aan door vogelzang; we zien hier geen explosies van wulps weelderig groen zoals op de klei van Zoetermeer. Bomen en planten op het zand ontluiken héél behoedzaam. Maar in de wegdooiende sneeuw deed de zanglijster zijn eerste stemoefeningen, de vinken sloegen, de winterkoning liet zijn wekkertje ratelen. De oude fazantenhaan, die manke, die hier al drie jaar rondkreupelt en dus wel heel slim moet zijn om dat te overleven tussen jagers, vossen en steenmarters, verscheen ineens in feesttooi met dikke rode lellen aan zijn kop, groene "oortjes" en een paarse gloed op zijn borst. 's Winters laat hij die versieringen in de kast.

Twee weken na het kouderecord beleefden we een maarts warmterecord: + 20°C. Buiten theedrinken in ons bloesje. En met de lente in ons hoofd besloten we nieuwe kipjes erbij te halen. We belden de fokker van Miep en Muts en die vertelde dat hij wel iets moois voor ons had. Dat bleek Bep te zijn, een gouden wyandotte kriel met zwarte schulpjes. Wij waren onmiddellijk verkocht. Zij dus ook. En omdat één kip alleen moeilijk inburgert, namen we ook haar hokgenoot mee, een zilver-zwartgezoomde, net als wijlen oude Truus. Helaas stonden de oude kippen niet te juichen toen de nieuwe werden voorgesteld. Mutsje, bruin met witte spikkels, had nog nooit een andere bruine kip gezien en reageerde furieus op de goudbruine Bep. Wij besloten tot het volgende integratie traject: alle kippen plus het nachthok kregen een pufje parfum, zodat ze allemaal hetzelfde roken. 's Avonds in het donker zetten we de nieuwe kippen slapend bij de oude op stok. De volgende morgen bleek de vrede getekend en na een paar dagen werd de omgang zelfs hartelijk. Alleen Miep kreeg kapsones: zij eiste de rol van opperkip op en vervult die niet met de moederlijke zorgzaamheid van wijlen oude Truus maar meer als iron lady. Wij overwogen om haar om te dopen tot Margareth T., dus.

Inmiddels zijn de jonge hennetjes ijverig aan de leg, wat van de oude (die wij natuurlijk veel te veel verwend hadden het afgelopen jaar) niet gezegd kan worden. Wij gaan dus goed voorzien van henneneitjes de Pasen tegemoet. In een paradijselijk rustig Ter Wisch, want wegens wegwerkzaamheden wordt alle verkeer dezer dagen ver van ons vandaan omgeleid. Wij horen nu echt alleen nog maar vogels kwelen en lammetjes mekkeren.

Groeten uit stil Ter Wisch!

Marianne

16. Natuur- en milieuagenda Zoetermeer

Coördinatie door Natuur- en milieu-Educatie Zoetermeer.

Deze agenda komt 4x per jaar uit. Opgave van excursies voor het tweede

kwartaal 2005 vóór 15 juni 2005 bij NME-team, telefoon 346 96 62

De agenda is voor het Kwartaalblad aangevuld met de excursies van Bomen Overleven

Internet: www.zoetermeer.nl

E-mail: M.J.Kester@zoetermeer.nl

tijd	Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie
za	10.30 14.30 Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
za	12.00 16.00 Pony- of ezelrijden	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 0,50 per rit	De Balijhoeve 3620832

tijd		Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie
za	2-apr	12.00 12.00	Publieksactie Bloeiende Kernen Inzaaien van terrein PWA-hal	Voormalige terrein PWA-hal	NME 3469662
do	14-apr	20.00 20.00	Dia-avond over natuur, vogels en vogelreizen door leden	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29	Vogelwerkgroep 3163631
za	16-apr	09.00 10.30	Voorjaar op Wassenaars landgoed	Parkeerplaats hoek Menkenlaan- van Ommerenlaan Wassenaar	gratis Bomen Overleven Jos Orleans
za	16-apr	10.00 .00 -	Bloemschikworkshop "Chrysanten anders"	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29 lesl	€ 23,- Groei en Bloei Secr 3411306
za	16-apr	13.30 17.00	Voorjaarswandeling Rozenrust Leidschendam	Parkeerterrein park Veursestraatweg 102A Leidschendam	gratis Bomen Overleven Ria Hoogstraat
zo	17-apr	13.00 .00 -	Ecokids met thema vogels	Stadsboerderij Het Buitenbeest	strippenkaart IVN/Buitenbeest 3520624
zo	17-apr	9.00 9.00	Workshop natuurfoto's maken in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	IVN 3165583
vr	22-apr	20.00 22.00	Workshop Hanging Basket	Gemeentekwekerij Industrieweg	€ 13,- Groei en Bloei Secr 3411306
za	23-apr	13.30 16.00	Zaadverkoop op wijktuinen Rokkeveen, Zw en Rokkeveen Voorweg en Zegw-weg	Wijktuinen VW, ja Rokkeveen	NME 3469534
zo	24-apr	13.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis Natuurtingroep 3416896/3211593
zo	24-apr	14.00	Voorjaarsexcursie in het Westerpark door Peter v Wely	Westpunt in het Westerpark	KNNV 3412605
di	26-apr	19.00 20.30	Zaadverkoop op wijktuin Broekweg	Wijktuin Broekweg	ja NME 3469534
di	3-mei	10.00 15.00	Dagje Stadsboerderij Aanmelden!!	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 8,- De Balijhoeve 3620832
wo	4-mei	10.00 15.00	Dagje Stadsboerderij Aanmelden!!	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 8,- De Balijhoeve 3620832

tijd		Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie
za	7-mei 10.30	12.30 Op ontdekking op de Veluwe	Parkeerplaats Mennorode, Apeldoornseweg 185	vrijwillige bijdrage op giro 40322484	Bomen Overleven Peter van Asselt aanmelden tot een dag voor de excursie info@bomenoverleven.nl
za	7-mei 13.30	Moederdagcadeautjes maken wijktuinen Rokkeveen, Voorweg en Zegw-weg. Aanmelden!!	Wijktuinen Voorweg, Zegwaartseweg en Rokkeveen	ja	NME 3469534 Aanmelden!
do	12-mei 20.00	Lezing over natuur in eigen tuin door W v Meerendonk	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29		Vogelwerkgroep 3163631
za	14-mei 10.00	13.00 Wandelexcursie Duifpolder	Eetcafe 'De Afrit'	vrijwillige bijdrage op giro 40322485	Bomen Overleven tijdig aanmelden via 0172-518929 of info@alliantie-shantih.nl
za	14-mei 10.30	12.00 Voorjaarsruilbeurs i.s.m. Ned Kring van Fuchiavrienden	Gemeentekwekerij Industrieweg	Gratis	Groei en Bloei 3411306
zo	15-mei 10.00	Stappen door de Amsterdamse Waterleidingduinen	Ingang de Zik bij de kaartjes-automaat	vrijwillige bijdrage op giro 40322486	Bomen Overleven tijdig aanmelden via 010-5924378 of sneewklok@zonnet
zo	15-mei 14.00	Lentewandeling in het Prielenbos	Parkeerterrain Restaurant Aazicht		IVN 3165583
za	21-mei 10.30	13.00 Open dag eendenkooi	Zouteveenseweg Schipluiden	vrijwillige bijdrage op giro 40322487	Bomen Overleven aanmelden tot een dag voor de excursie info@bomenoverleven.nl
zo	22- mei 13.00	14.00 Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtuingroep 3416896/3211593
zo	22- mei 13.00	15.30 Ecokids met thema vlinders	Stadsboerderij Het Buitenbeest	strippenkaart	IVN/Buitenbeest 3520624
za	28- mei 10.00	12.00 Bloemschikworkshop 'Rozenhanger'	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29 les1	€ 23,-	Groei en Bloei Secr 3411306
za	28- mei 14.00	16.00 Bomen in mythen en legendes	Bezoekerscentrum Amelisweerd	vrijwillige bijdrage op giro 40322488	Bomen Overleven
zo	29- mei 13.00	Schaapscheerfeest op Het Buitenbeest	Stadsboerderij Het Buitenbeest		Het Buitenbeest 3520624
ma	30- mei 19.00	Informatie-avond Zelf compost maken op de wijktuinen Noordhove en Rokkeveen	Wijktuinen Noordhove en Rokkeveen		NME 3469534

tijd	Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie
di 31-mei 19.00	Informatie-avond Zelf compost maken op de wijktuinen Broekweg, Voorweg, Zegwaartseweg	Wijktuinen Noordhove en Rokkeveen		NME 3469534
zo 5-jun 13.00	Schaapscheerfeest op De Balijhoeve met diverse activiteiten	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
wo 8-jun 19.00 21.30	Avondwandeling op landgoed Amelisweert	Bezoekerscentrum Amelisweerd	vrijwillige bijdrage op giro 40322489	Bomen Overleven
do 9-jun 20.00	Vervolglesing Dadia- Forest met roofvogelfilm Fietsexcursies watersysteem in Buytenwegh de Leyens en Dorp	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29 Zie krantenberichten	NME 3469662/9032	Vogelwerkgroep 3163631
za 11-jun 14.00 15.30	Gezinswandeling door Park Rozenrust	Parkeerterrein park Veursestraatweg 102A Leidschendam	vrijwillige bijdrage op giro 40322490	Bomen Overleven
zo 12-jun 13.00 15.00	Open dag op wijktuin Voorweg met Muziek	Wijktuin Voorweg		NME 3469534
zo 12-jun 13.00 15.30	Ecokids met thema groenten	Stadsboerderij Het Buitenbeest	strippenkaart	IVN/Buitenbeest 3520624
zo 12-jun 13.00 16.00	Nationale Kinderboerderijen- weekend met activiteiten	Stadsboerderij De Balijhoeve		Het Buitenbeest 3620832
zo 12-jun 13.00 17.00	Nationale Kinderboerderijendag met activiteiten	Stadsboerderij Het Buitenbeest		Het Buitenbeest 3520624
za 18-jun 13 30 16.00	Vaderdagcadeautjes maken Voorweg Rokkeveen en Zegwaartseweg, aanmelden!!	Wijktuinen ZW, VW Rokkeveen	ja	NME 3469534 aanmelden
ma 20-jun	Activiteiten op de stadsboerderijen zie progr waterweek	De Balijhoeve en Het Buitenbeest		NME 3469032/3469662
ma 20-jun 19.00 20.30	Open avond op wijktuin Noordhove Met thema water	Wijktuin NH		NME 3469534

tijd	Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie
ma 20-jun	Activiteiten Waterweek, op wijktuinen, stadsboerderijen en andere locaties in Zoetermeer	Diverse locaties Zie programma waterweek		NME 3469032/3469662
di 21-jun 19.00 20.30	Open avond op wijktuinen Broekweg Zegwaartseweg met thema water	Wijktuin BW en ZW		NME 3469534
di 21-jun	Activiteiten Waterweek, op wijktuinen, stadsboerderijen en andere locaties in Zoetermeer	Diverse locaties Zie programma waterweek		NME 3469032/3469662
wo 22-jun 20.00	Lezing over water door T Vermeulen H G Oud Soetermeer prg waterweek	De Gouden Leeuw Dorpsstraat 18b		NME 3469032/ 3469662
wo 22-jun do 23-jun	Activiteiten Waterweek, op wijktuinen, stadsboerderijen en andere locaties in Zoetermeer	Diverse locaties Zie programma waterweek		NME 3469032/3469662
vr 24-jun 20.00	Visdiefexcursie Benthuizerplas Zie programma waterweek	Noordzijde fietspad Benthuizerplas		Vogelwerkgroep 3163631
vr 24-jun	Activiteiten Waterweek, op wijktuinen, stadsboerderijen en andere locaties in Zoetermeer	Diverse locaties Zie programma waterweek		NME 3469032/3469662
za 25-jun	Open tuinen Zoetermeer	Informatie bij het secretariaat		Groei en Bloei Secr 3411306
za 25-jun	Activiteiten Waterweek, op wijktuinen, stadsboerderijen en andere locaties in Zoetermeer	Diverse locaties Zie programma waterweek		NME 3469032/3469662

tijd	Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie
zo 26-jun 13.00 14.00	Rondleiding in de natuurtuin Thema water zie progr waterweek	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtingroep 3416896/3211593
zo 26-jun 13.00 16.30	Open middag op wijktuinen Voorweg en Rokkeveen, met thema water	Wijktuinen RK en VW Zie progr waterweek		NME 3469534
zo 26-jun 14.00	Waterdieren i.k.v. de Waterweek Fotografeer uw eigen watervlo	Het Buitenbeest Zie progr waterweek		IVN 3165583
zo 26-jun	Activiteiten Waterweek, op wijktuinen, stadsboerderijen en andere locaties in Zoetermeer	Diverse locaties Zie programma waterweek		NME 3469032/3469662

Website IVN <http://home.wanadoo.nl/ivn.zoetermeer/index.html>
 Vogelwerkgroep <http://www.vwgzoetermeer.nl/>
 Gem Zoetermeer www.zoetermeer.nl klik op bezoekers, natuur en milieu

17. Namen

REDACTIE KWARTAALBERICHT

Taeke M. de Jong (3516599)
Johan Vos (023-5280231)
Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer
Email T.M.dejong@bk.tudelft.nl

Kopij kan daar worden ingeleverd op floppy (platte tekst of Word).
Inleverdatum julinumnummer: eind juni 2005.
Geschreven of getypte tekst een maand vóór deze datum inleveren.

Auteurs

Evelien van den Berg-den Hertog
079-3213445
Hans Bieze (penningm.) 079-3421351
Rob Bolle 079-3317697
Lodewijk van Duuren 079-3214149
Arno van Berge Henegouwen 079-3211952
Annet de Jong (voorz.) 079-3422924
Taeke de Jong (secr.) 079-3516599
Tilly Kester (plv. voorz.) 079-3412605
Marianne Ketting 0599-324586
Marco Lurks 079-3510523
Jan Parmentier 079-3162672
Ben Prins 0512-350300
Fred Reeder 079-3213612
Johan Vos 023-5280231
Peter van Wely 079-3520414

18. Ik wil ook lid worden

van de Natuurgroep Zoetermeer
O > als lid á € 15,- per jaar
O > als huisgenoot-lid á € 10,- per jaar
O > als donateur á € 5,- per jaar
de leden ontvangen dit blad,
donateurs alleen het januarinumnummer

van de KNNV + afdeling Zoetermeer
O > als lid á € 31,- per jaar
deze leden ontvangen dit blad, het landelijke
KNNV-blad Natura en korting op de KNNV-
uitgaven

.....

naam

.....

adres

.....

postcode

.....

telefoon

.....

Email

.....
handtekening

Kopij of opgave verzenden naar: Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer of T.M.dejong@bk.tudelft.nl

19. Index

aalscholver	10	Berkel, Anette van	21	Butterfly Conservation Europe	19
aardslak	12	Berkel, Annet van	19	Buytenpark	6
abramis brama	16	bieslook	5	Buytenwegh	6
alcea rosea	5	Bieze, Hans	3; 4	campanula carpatica	5
allium schoenoprasum	5	binnenduinrand	18	campanula porscharskyana	5
alnus cordata	5	blankvoorn	17	Catalonië	21
anguilla anguilla	16	blauwalg	16; 17	centranthus ruber	5
antirrhinum majus	5	boerenknoopje	12	cepaea	14
aspius aspius	16	boswitje	19	cepaea hortensis	13; 14
atalanta	20	Brabantse vennen	18	cepaea nemoralis	14
auritus	11	brasem	16; 17	citroenmelisse	5
baars	17	brilduiker	8; 9; 10	cobitis taenia	16
Bakker	8	Broekwegkade	9	conventie van Bern	11
Balijbos	3; 8	bruine eikenpage	21	cotoneaster	21
bandformule	14	bruine kikker	18	cottus gobio	16
Bauer, Luuc	18	bufo bufo	18	cyprinus carpio	17
Belgisch Limburg	20	bufo calamita	18	dagpauwoog	20
Benthuizerplas	8; 9; 10; 18	bufo viridis	18	dagvlinders	11
Bentwoud	3; 8	buizerd	9	Damme-Jongsten	14
Berg	2				

Denters, Ton	5	hooibeestje	20	meerkikker	18; 19
Diemerzeedijk	16	hooikikker	18	meerkoet	10
dikkopjes(pad)	18	hoornblad	17	Meerpolder	9
dodaars	8; 9	hortensius tuinviooltje	5	meerval	16
Donau	16	iep	20	Meijndel	14
donkere waterjuffer	19	iepenpage	19	Mensing, Victor	20
donzige klapproos	5	ijsvogel	7; 10	middelste groene kikker	19
doorschijnende glasslak	12	IVN	4; 15	muis	8
Dorp	7	Jong	3	mus	22
draadstaartsalamander	18	Jong, Annet de	3; 4; 14; 15	Natuur- en milieu-Educatie	
Driemanspolder	3	Jong, Taeke de	3; 15	Zoetermeer	23
Duuren	3	Kaderrichtlijn Water	17	Natuurtuin	6
Duuren, Lodewijk van. 3; 4; 12		karmoezijnbes	5	nepeta x faasenii	5
eik	20	karpateklokje	5	nijlgans	10
eikenprocessierups	20	karper	17	NME-team	23
Eloff	14	kauwtje	10	Noord-Aa	9
elritsen	7	keizermantel	19	Noordhovense plas	9; 10
Engeland	20	Kentie, Maaïke	16	ooievaar	9
esox lucius	16	Kester, Tilly	3; 4; 10; 15	Oosterheem	6; 8
Europese Kaderrichtlijn Water		Ketting, Marianne	21	Oost-Groningen	22
.....	17	kevers	11	oranje lucernevlinder	20
fazant	22	kiekendief	9	oreganum vulgare	5
Flora- en faunawet	12; 20	kievit	10	OVB	16
fonteinkruid	17	Kievit, Jan-Dirk	20	paling	16; 17
fosfaatverwijdering	16	kikkervisje(pad)	18	papaver atlanticum	5
Fox, Richard	20	kip	21	papaver sonniferum	5
franjekelk	5	klaverblauwtje	19	pasja	21
fuut	10	kleine groene kikker	18	patrijs	8; 9
Geerpolder	9	kleine heivlinder	19	persicaria capitata	5
Geertje	9	kleine modderkruiper	16	phytolacca acinosa	5
gehakelde aurelia	20	kleine parelmoervlinder	20	Plan Wielewaal	6
gele lis	17	kleine watersalamander	18	plankton	17
gele plomp	17	kleine wintervlinder	20	plantenwerkgroep	5
gewone groene kikker	18	kneu	8	Platform Groen	4
gewone of grote wegslak ...	12	KNNV	4; 15	plecotus	11
gewone pad	18	knobbelzwaan	10	plecotus auritus	11
gewone tuinlak	12; 13	kogelduizendknoop	5	Plombière	20
Gorissen, Dries	20	kokmeeuw	10	poelkikker	18; 19
goudvis	7	kolblei	17	Post, Petra	6; 7
graskikker	18	koperwiek	8	Posterholt	20
graspieper	8	Kraal, Marco	16	Prins, Ben	19
grauwe gans	10	krabbescheer	20	Prins, Els	19; 21
grijs kattenkruid	5	krakeend	10	purperstreepparelmoervlinder	
groenalg	16; 17	kramsvogel	8; 9; 21	.....	19
groene glazenmaker	20	Krimpenerwaard	20	rana klepton esculenta	19
groene kikkers	18	krokus	22	rana lessonae	18
groene pad	18	kruipklokje	5	rana ridibunda	18
groene specht	9	kuifeend	10	rana temporaria	18
Groenendijk, Dick	20	landkaartje	20	ransuil	9
Groot, Adri de	8	landslakken	12	Reeuwijkse plassen	20
grootoorvleermuis	11	Lange Land	9	reiger	10
grote aardslak	12	langpootmug	11	riet	17
grote groene kikker	18	lichte aardslak	12	rivierdonderpad	16
grote leeuwenbek	5	Limburg(Belgisch)	20	Rokkeveen	6; 8
grote vuurvlinder	20	linaria purpurea	5	roofblei	16
hartbladige els	5	Linden, Agnes van der	15	rugstreeppad	18
heesterslak	12	lisdodde	17	ruigtes	8
helianthus laetiflorus	6	lobularia maritima	6	ruisvoorn	17
helleborus	22	Malacologische Vereniging	12	rupsen	11
Hoogvliet, Hanneke	10	mecanopsis cambrica	5	schijnpapaver	5

scholekster	10	Tol, Marcel van der...4; 10; 15	waterkickers	18
segrijnslak	12	torenavalk	waterkwaliteit	16
Sellingerbos	21	triturus helveticus.....	waterlelie	17
shibunkins	7	triturus vulgaris	waterpest	17
Sint Pietersberg.....	19	tureluur	watersnip.....	9; 10
slaapbol.....	5	Tuyl-sportpark.....	wegslak	12
slakken	12	Utrecht	Weipoort.....	9
sleedoornpag.....	20	Van Tuyl-sportpark	Wely, Peter	3
smient.....	9	veldleeuwerik.....	Wely, Peter van.....	3; 4
sneeuwkllokje.....	22	veldmuis	Westerpark.....	6
snoek.....	16; 17	veldparelmoervlinder	wijngaardslak	12
snoekbaars.....	16	velduil.....	wilde eend.....	10
Soete Aarde Overleg.....	4	Veling, Kars	wilde marjolein	5
sperwer.....	9; 22	venkikker	witgerande tuinslak	12; 13
spoorbloem	5	verbena bonariensis	Woonhart	13
spreeuw.....	9	Vernédepark.....	wormnaaktslak	12
Stadshart.....	6	vink	wyandotte kriel	22
steekmuggen.....	11	viola tricolor cv.....	zanglijster	13; 22
stekelbaars.....	7	visstand(fosfaat)	zeelt.....	17
Stichting Anemoon	12	viswatertypen.....	zilvermeeuw	10
stijf ijzerhard	5	Vlaanderen	zilverreiger	9
stijve zonnebloem	6	vliegen	zilverschildzaad.....	6
stizostedion lucioperca.....	16	Vlinderstichting	Zoetermeerse plas	9
stokroos.....	5	Vogelwerkgroep.....	Zuid-Kennemerland	6
stormmeeuw.....	10	voortjes	zwaan.....	9
Swartplan	10	Vos.....	zwarte kraai.....	10
tafeleend	10	Vos, Johan.....	zwartgerande tuinslak	13
tellima grandiflora.....	5	Vries, Geert de	zwartsprietdikkopje	20
Ter Wisch	21; 22	VWG	zwemvoetsalamander	18
tijgerslak	12	Wallis de Vries, Michiel.....		
tjiftjaf	8	walstroleeuwenbek		